

Politička biografija Josipa Broza Tita

Majer, Laura

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:932195>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-01**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Laura Majer

**POLITIČKA BIOGRAFIJA JOSIPA BROZA
TITA**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA POVIJEST

Laura Majer

**POLITIČKA BIOGRAFIJA JOSIPA BROZA
TITA**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Vladimir Šumanović

Zagreb, 2024.

Sažetak

Tema ovog rada je politička biografija Josipa Broza Tita, jedne od najznačajnijih osoba u povijesti Jugoslavije. Njegov životni put započinje u rodnom selu Kumrovcu odakle odlazi u grad na školovanje.

U svom političkom usponu, Josip Broz se iz vođe gerilskog pokreta razvio u moćnog državnika koji je oblikovao sudbinu Jugoslavije nakon Drugog svjetskog rata. Ključan trenutak bio je dogovor s Ivanom Šubašićem, čime je postavljen temelj za federativno uređenje nove države. Također tadašnji razgovori s Winstonom Churchillom dodatno su učvrstili međunarodni legitimitet Tita i njegove nove vlasti, unatoč kasnijem neslaganju sa Staljinom.

Nakon rata, Tito je izgradio socijalističku državu kroz niz radikalnih reformi, uključujući nacionalizaciju i agrarnu reformu. Istodobno, je konsolidirao vlast uklanjanjem monarhije i formiranjem nove vlade, koristeći izbore za Ustavotvornu skupštinu 1945. godine kao ključni trenutak za formalizaciju svoje vlasti i uspostavu Federativne Narodne Republike Jugoslavije.

Uvođenje socijalističkog sustava u Jugoslaviji bilo je obilježeno ambicioznim ekonomskim reformama i planovima, kao što je bio petogodišnji plan razvoja narodne privrede, ali i izazovima koji su pratili taj proces. Tito je također pokušavao uspostaviti bliske odnose sa susjednim zemljama, poput Albanije i Bugarske, te se pozicionirao unutar istočnog bloka, što je nakraju dovelo do složenih međunarodnih odnosa. Možemo reći da je Broz unatoč svim izazovima, uspješno održao stabilnost Jugoslavije i njen međunarodni položaj.

Summary

The subject of this paper is the political biography of Josip Broz Tito, one of the most significant figures in the history of Yugoslavia. His life journey begins in his native village of Kumrovac, from where he goes to the city to study.

In his political rise, Josip Broz developed from the leader of the guerrilla movement into a powerful statesman who shaped the destiny of Yugoslavia after the Second World War. The key moment was the agreement with Ivan Šubasic, which laid the foundation for the federal organization of the new state. Also, the talks with Winston Churchill at the time further strengthened the international legitimacy of Tito and his new government, despite later disagreements with Stalin.

After the war, Tito built a socialist state through a series of radical reforms, including nationalization and agrarian reform. At the same time, he consolidated power by removing the monarchy and forming a new government, using the Constituent Assembly elections in 1945 as a key moment to formalize his rule and establish the Federal People's Republic of Yugoslavia.

The introduction of the socialist system in Yugoslavia was marked by ambitious economic reforms and plans, such as the five-year plan for the development of the national economy, but also by the challenges that accompanied that process. Tito also tried to establish close relations with neighboring countries, such as Albania and Bulgaria, and positioned himself within the Eastern Bloc, which eventually led to complex international relations. We can say that despite all the challenges, Broz successfully maintained the stability of Yugoslavia and its international position.

Sadržaj:

1. Uvod
2. Djetinjstvo i mladost Josipa Broza
 - 2.1. Prvi posao i šegrtovanje
 - 2.2. Vojnik i rat
 - 2.3. U ruskom zarobljeništvu
3. Uspon u partijskoj hijerarhiji
4. Boravak u Moskvi
 - 4.1. Prvi boravak u Moskvi
 - 4.2. Drugi boravak u Moskvi
 - 4.3. Treći boravak u Moskvi
5. Rađanje državnika
 - 5.1. Sporazum Tito-Šubašić
 - 5.2. Sastanak sa Churchillom
 - 5.3. Izgradnja socijalističke države
 - 5.4. Učvrščivanje autoritarne vlasti
6. Zaključak
7. Popis literature

1. Uvod

Josip Broz Tito političar i državnik, jedna je od najistaknutijih figura 20. stoljeća koja je imala značajan utjecaj na povijest bivše Jugoslavije. Njegova politička karijera, kao i osobni život bili su obilježeni brojnim tajnama i nejasnoćama, od pitanja o točnom datumu njegova rođenja do same složenosti njegove biografije.

Ovaj rad će se baviti ključnim trenucima Titovog života, počevši od njegovih početaka u rodnom selu Kumrovcu, preko sudjelovanja u Prvom svjetskom ratu i boravka u ruskom zarobljeništvu, pa sve do njegovog uspona u Komunističkoj Partiji Jugoslavije. Pažnju ćemo također posvetiti i njegovoj ulozi tijekom Drugog svjetskog rata.

Rad će se dalje usredotočiti na događaje i odluke koje su oblikovale Titov put od vođe pokreta otpora do vođe socijalističke Jugoslavije, s naglaskom na njegovu aktivnost na otoku Visu, gdje su se donosile važne političke i vojne odluke. Kroz analizu tih procesa, rad će pružiti uvid u način na koji je Tito učvrstio svoju vlast i izgradio temelje države koja će opstati nekoliko desetljeća. Ujedno će se spomenuti kako je Tito uspio uspješno uskladiti različite interese i pritiske, pritom koristeći svoju političku vještinu da osigura svoju poziciju na vrhu jugoslavenske političke hijerarhije.

2. Djetinjstvo i mladost

Prvu zagonetku u životu Josipa Broza nalazimo već u njegovu datumu rođenja. Osim što u raznim dokumentima nalazimo različite podatke o njegovom rođendanu, zanimljivo je da je Broz većinu njih osobno izrekao ili svojeručno upisao u dokumente. Tako je imao najmanje petnaest datuma rođenja. U autobiografiji, koja je bila pripremljena u suradnji sa svojim prvim biografom, Vladimirom Dedijerom (članom CK KPJ), u američkom Lifeu tvrdi kako se rodio kao Josip Broz 25. svibnja 1892. godine u hrvatskom selu Kumrovec. Dok s druge strane u jugoslavenskom izdanju svoje autobiografije, objavljene kao autorsko djelo Dedijera, potvrđuje da nije rođen 25. svibnja, već 7. svibnja 1892. godine. Od petnaestak datuma Brozova rođenja većina Titovih biografa ipak smatra vjerodostojnim onaj koji je upisan u crkvenu knjigu Tuheljske župe. Prema izvodu iz matice rođenih, odnosno *Statusa animaruma*, župe u Tuhlju, Broz je rođen u selu Kumrovcu 7. svibnja 1892. godine¹. Josip je rođen kao sin Franja Broza i Slovenke Marije Javeršek. Za svoju majku je govorio kako je bila pravedna i energična žena, te stvarni gospodar u kući². Dok je svoga oca opisivao kao suvonjava čovjeka, orlovskog nosa, „crnog kao đavo“. Ipak najdraža osoba Titova djetinjstva bio je majčin otac, djed Martin. Roditelji su ga kad je imao tri godine poslali u Sloveniju kod djeda i to navodno zbog nedostatka hrane. Tamo je ostao sve do početka osnovnoškolskog obrazovanja. U Hrvatskoj je tih godina oko 60 posto stanovništva bilo nepismeno, zbog toga što mnogi seljaci nisu imali povjerenje u školovanje jer im je odvlačilo djecu s polja i omogućavalo im bavljenje vlastitim zanimanjem. Ali tu je Tito imao sreće, usprkos siromaštvu, njegovi roditelji su ipak odlučili da pođe u školu. S obzirom da je puno vremena proveo kod svoga djeda u Sloveniji, Josip je imao poteškoća s učenjem jer su lekcije bile na hrvatskom, a on je bolje govorio slovenski jezik te je uz to radio. Tako da je pao prvi razred, ali to ga nije obeshrabrilo, postepeno je napredovao. Ocjene su mu prema svjedožbama bile uglavnom trojke i četvorke³. Od 1907.-1911. završava svoje redovito školovanje. U Zagorju je bio običaj da djeca s navršениh 12 godina izaberu svoj životni poziv. Tako je neko vrijeme radio kod brata svoje majke čuvajući mu stado. Za to je samo dobivao hranu. No ujak je bio tako

¹ Simić, Tito: fenomen stoljeća, 29-30. str.

² Dedijer, Novi prilozi za biografiju Josipa Broza Tita, 526. str.

³ Dedijer, Novi prilozi za biografiju Josipa Broza Tita, 527-529. str.

nepravedan prema njemu da je nakon osam mjeseci pobjegao. Nedugo zatim, njegov ga je rođak Jurica, koji je bio četni pisar u vojsci, potaknuo na odlazak u Sisak na konobarski zanat⁴.

2.1. Prvi posao i zvanje

U dobi od petnaest godina odlazi s ujakom u Sisak. Jurica je tu poznao jednu udovicu i njezina sina koji su posjedovali kavanu. No prvi posao bio je jedno veliko razočaranje, nije naučio ništa, a morao je raditi sve vrste poslova. Vrlo brzo susreo se sa nekim šegrtima, koji su radili za jednog bravara, Nikolu Karasa. Broz govori kako mu je Karas ostao u dobrome svijetlu, jer ih je dobro hranio, a uz to je bio i dobar čovjek. Šegrtski život bio je poboljšanje. Kako Broz kaže jedna od najboljih stvari bila mu je mogućnost učenja. Odlazili su dva puta tjedno u šegrtsku školu. Tako je u dobi od osamnaest godina imao svoje prvo zvanje. Za vrijeme svoga šegrtovanja Broz je došao u kontakt sa socijalističkim pokretom. O pokretu je prvi put čuo od Karla Schmidta i Ivana Gasparića. Na Gasparićev nagovor Broz je skupljao dobrovoljne priloge za Slobodnu riječ, socijalističke novine. Nakon šegrtovanja odlazi u Zagreb. Nekoliko dana kasnije pridružuje se Udruženju metalnih radnika i u isto vrijeme postaje član Socijal-demokratske partije. U Zagrebu je također prvi puta sudjelovao u štrajku, za poboljšanje položaja cijele radničke klase. U svojoj autobiografiji Broz tvrdi da je od 1911.-1913. godine radio u metalurškim tvornicama: prvo u Sloveniji, zatim u Češkoj, pa u Munchenu, Mannheimu i Ruhru, zatim u Beču, te u Bečkom Novom Mestu⁵.

2.2. Vojnik i rat

U jesen 1912. godine pozvan je da služi vojsku, gdje se već na početku ističe pred svojim starješinama, što mu je zapravo omogućilo da se brzo uspne do čina narednika-vodnika u puku. S 21 godinom bio je jedan od najmlađih dočasnika u carsko-kraljevskoj vojsci. Kada je buknuo Prvi svjetski rat 1914. godine, Josipovu pukovniju su uputili prema srpskoj fronti na Drini, gdje je od kolovoza pa sve do prosinca služio kao narednik 25. domobranske pješačke pukovnije, a kasnije u Karpate na rusku frontu. Prije toga bio je zatvoren u Petrovaradinu blizu Novog Sada, pod optužbom za proturatno huškanje. Na Uskrs u Bukovini je bio teško ranjen u borbi protiv Čerkeza, pripadnicima Divlje divizije, poznatima po okrutnosti. Zarobljen je zajedno sa svojim bataljunom te je najvjerojatnije preživio jer su mu neke lokalne babuške pružile prvu pomoć. Od

⁴ Dedijer, Novi prilozi za biografiju Josipa Broza Tita, 529-530. str.

⁵ Dedijer, Novi prilozi za biografiju Josipa Broza Tita, 530-534. str.

svibnja 1915. do ožujka 1916. godine se liječio u jednoj improviziranoj bolnici Uspenskoga manastira, a potom je premješten u logor u blizini grada Alatira. Tamo se upoznao sa kćerkom jednog liječnika i njezinom prijateljicom koje su posjećivale ratne zarobljenike.

2.3. U ruskom zarobljeništvu

Broz u svojoj autobiografiji iznosi kako je u zarobljeništvu ostao do rujna 1920. godine. Trinaest mjeseci proveo je u improviziranoj bolnici Uspenskoga manastira, a zatim je bio premješten u logor u blizini grada Alatira na rijeci Suri. U Alatoru je zajedno sa sedamdeset drugova odbio ponudu da se priključi srpskom dobrovoljačkom korpusu. U jesen 1916. godine premješten je na Ural. Ondje je radio na željezničkoj pruzi kao prevoditelj i kao nadglednik. Već u svibnju 1917. poslan je na malu željezničku postaju Ergač. Tu je došao u sukob sa zapovjednikom logora, pa je zbog toga bio dvaput zatvaran, što ga je navelo na bijeg. Nakon Februarske revolucije, pobjegao je iz logora te je uglavnom pješice došao do Petrograda, u nadi da će pronaći posao. Čak je imao priliku slušati Lenjina na mitingu, što je za Broza bilo jako uzbudljivo, s obzirom da je prema njemu čitav život gajio poštovanje. U Omsku, se pridružuje međunarodnoj Crvenoj gardi u kojoj je služio sve do ljeta 1918. kao stražar i mehaničar. U selu Mihajlovki upoznaje Pelagiju D. Belousovu, s kojom je sklopio prvu od svojih pet bračnih veza. 1918. godine odlučio je podnijeti molbu za sovjetsko državljanstvo i članstvo u Komunističkoj partiji. Iz dokumenata Kominterne možemo zaključiti da nije postao članom partije, jer tada još uvijek nije postojala jugoslavenska sekcija. Kako je 1919. godine Crvena armija protjerala Kolčaka iz Omska, Josip se odlučuje sa svojom ženom otići u Petrograd. Tu saznaje za osnivanje Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (SHS). Imenovan je zapovjednikom čete ratnih zarobljenika iz bivših austrijskih zemalja, koje su sada pripadale Jugoslaviji. S njima se u rujnu 1920. godine preko Baltika vraća u domovinu, ali u Beču nailazi na problem prilikom prelaska granice, zbog optužbe da je komunist. Kada je stigao u Maribor, zatvorili su ga i držali ondje cijeli tjedan. Tek su mu nakon pet godina u zarobljeništvu dopustili da se vrati u svoje rodno selo⁶.

3. Uspon u partijskoj hijerarhiji

Potkraj prosinca 1920. godine, beogradski vladini krugovi započeli su provoditi politiku u kojoj su Obznanom zabranili djelovanje Komunističke partije Jugoslavije, te su je tako gurnuli u

⁶ Pirjevec, Tito i drugovi, 27-32. str.

ilegalu. Josip Broz joj se također priključio, no nije se politički izlagao. Angažirao se na sindikalnom području, gdje su komunisti bili izrazito zastupljeni. 1926. godine Broz dolazi na ideju da se u Beogradu priključi jednoj od lokalnih partijskih ćelija. No desničarska frakcija, koja je tada bila na vlasti, nije željela da im se priključi, jer su njezini vođe smatrali da im on ne pripada. Nakon povratka u Zagreb, počinje lobirati kao tajnik Saveza hrvatskih metalčkih i kožarskih radnika, a zatim kao sekretar Gradskoga komiteta Komunističke partije⁷. Kako je u Zagrebu partija bila podijeljena i ozbiljno osakaćena frakcionaštvom stanje u gradu se silno uzdrimalo. Mjesni vođe Seljačke stranke nisu ništa učinili po tom pitanju, pa su Broz i njegovi suradnici uzeli stvar u svoje ruke i organizirali demonstracije koje su trajale tri dana. Kada se odvažio posjetiti sjedište Sindikata, policija koja se tamo našla ga je prepoznala, a 4. kolovoza 1928. su ga i uhvatili. Odveden je na suđenje, gdje je priznao kako je član ilegalne Komunističke partije Jugoslavije, te kako je radio na propagiranju komunizma. Tako su ga osudili na pet godina zatvora. Na slobodu je pušten 1934. godine i naređeno mu je da se vrati živjeti u svoje rodno selo, što on nije poslušao nego se odmah uputio za Zagreb. Došavši tamo stupio je u kontakt s prijateljima i primio se izgrađivanja partijske organizacije. U to vrijeme Partija je djelovala uz velike poteškoće, pa je kako Broz kaže njegova organizacija u Zagrebu odlučila da bi netko trebao poći na sastanak sa članovima Centralnog komiteta u Beč, a konačna odluka je pala upravo na Broza. Komunistička partija je bila ilegalna i u Austriji, pa su članovi Centralnog komiteta bili prisiljeni živjeti u tajnosti. Broz je bio prvi izaslanik od kuće kojeg su članovi komiteta vidjeli nakon mnogo mjeseci, stoga su bili gladni vijestima o Partiji. Broz im je rekao sve što je znao i primio njihove savjete. Zatim se vratio i otišao kao njihov predstavnik na tajnu konferenciju slovenske partijske organizacije koja se održavala na posjedu jednog ljubljanskog biskupa Rozmana. Ubrzo nakon toga bio je izabran za člana Centralnog komiteta Partije, a potom mu je Josip Gorkić naredio da pođe u Moskvu. Dobio je zadatak da služi pri Kominterni kao politički savjetnik o jugoslavenskim pitanjima⁸.

4. Boravak u Moskvi

Za političku karijeru Josipa Broza i njegov uspon na čelo KPJ osim uspjeha u jačanju ilegalne partijske organizacije u zemlji, presudne su u konačnici bile i odluke koje su se donosile u

⁷ Pirjevec, Tito i drugovi, 33-34. str.

⁸ Dedijer, Novi prilozi za biografiju Josipa Broza Tita, 543-549. str.

Kominterni. U tom razdoblju Tito je boravio tri puta u Moskvi: prvi put od 21. veljače 1935. do 16. listopada 1936., drugi put od 24. kolovoza 1938. do 24. siječnja 1939., treći put od 2. rujna do 26. studenoga 1939. godine. Prvi njegov boravak u Moskvi bio je upoznavanje sa štabom svjetske revolucije i njegovim funkcioniranjem. U drugom boravku Tito je u Kominterni bio na tankoj liniji između uspjeha i propasti, života i smrti. Dok je u trećem boravku Tito izvijestio Kominternu o izvršenim obavezama i dobio potvrdu mandata za budućnost.⁹

4.1. Prvi boravak u Moskvi

Prema prvotnoj odluci Centralnog komiteta KPJ Tito je bio upućen u Moskvu na rad u Profinterni (Internacionalnom savezu sindikata). Međutim u valu staljinističkih čistki oslobodilo se mjesto političkog referenta za Jugoslaviju u aparatu Kominterne. Rade Vujinović, koji je dotad obavljao dužnost političkog referenta KPJ u Balkanskom sekretarijatu, premješten je na nevažnije poslove, zbog mlađeg brata Voja. Milan Gorkić odmah se požurio kandidirati Tita. Kako se odluka oko izbora političkog referenta za Jugoslaviju još nije donijela, Tito kada je došao u Moskvu nije znao što će i gdje raditi. Takve se odluke u Kominterni obično nisu donosile brzo. Vladimir Čopić Tita je uspio odmah smjestiti u hotel Lux, u kojemu će Tito stanovati cijelo vrijeme, tijekom sva tri predratna boravka u Moskvi. Odmah je zapisan pod kodnim imenom Friedrich Walter, što će ostati njegov trajni pseudonim u Kominterni¹⁰. Hotel je bio izgrađen u stilu ruske secesije. Prvi zadatak koji je Tito dobio bio je da napiše svoju biografiju, kao što je to bio običaj u Kominterni. Napisao ju je više puta, tako da su činovnici u Kadrovskom odjelu mogli uspoređivati razne verzije i tako provjeravati njezinu vjerodostojnost¹¹. Nakon više od dva mjeseca čekanja Tito je 11. svibnja 1935. bio postavljen za političkog referenta za Jugoslaviju u Sekretarijatu Kominterne za balkanske zemlje. Na sjednici u Beču 25. ožujka 1935. Tito je dobio još jednu funkciju, CK KPJ imenovao ga je članom predstavništva KPJ pri Kominterni u sastavu predstavnik Vladimir Čopić, članovi predstavništva Tito i Stjepan Cvijić. Dva Titova posla nisu kolidirala, štoviše, jedan se nadopunjavao drugim. Kao referent u Balkanskom sekretarijatu Tito je pripremao materijale iz Jugoslavije i o Jugoslaviji za sjednice Balkanskog sekretarijata, Izvršnog komiteta, Predsjedništva i Političkog sekretarijata Kominterne, gdje su se odluke donosile. A kao član predstavništva KPJ brinuo se da prijedlozi CK KPJ budu pravilno tretirani u

⁹ Goldstein, Tito, 97. str.

¹⁰ Goldstein, Tito, 98–99. str.

¹¹ Pirjevec, Tito i drugovi, 41. str.

raznim tijelima aparata Kominterne. Praktički, sve što se ticalo KPJ i općih jugoslavenskih pitanja prolazilo je u Moskvi kroz Titove ruke. Kao niži činovnik u Kominterni Tito nije bio u položaju da o bilo čemu odlučuje, ali njegova osobna politička saznanja na tom poslu su se naglo povećavala. Titovo radno mjesto bilo je smješteno u tadašnjoj zgradi Kominterne, u istoj su toj zgradi bile i sve Kominternine specijalizirane organizacije. U proljeće i ljeto tu je vladala velika dinamičnost. U pripremi je bio Sedmi kongres Kominterne. Kao politički referent Tito je sudjelovao u pripremama, a zatim i na samom Kongresu kao član delegacije KPJ. Sedmi kongres Treće Komunističke internacionale održan je u Moskvi od 25. srpnja do 21. kolovoza 1935. godine, na njemu je sudjelovalo 513 delegata iz 65 KP, članica Kominterne. Delegaciju KPJ činili su Vladimir Ćopić, Milan Gorkić, Ivan Marić, Drago Petrović, Milan Radovanović i Blagoje Parović s odlučujućim glasom te Josip Broz i Prežihov Voranc sa savjetodavnim glasom. Delegacija se službeno konsultirala na sastanku 27. srpnja, kad je za predsjednika izabran Gorkić, a za sekretara Broz. U razdoblju od 27. srpnja do 9. listopada delegacija je praktički djelovala kao najviše partijsko rukovodstvo. Dugo se nije mogla dogovoriti koga će i za koje funkcije u Kominterni između sebe delegirati. Na samom početku priprema za Kongres CK KPJ odredio je svoju tadašnju vodeću trojku: Gorkić, Ćopić, Parović. Međutim to je trebalo precizirati i odrediti tko će imati koju funkciju. Na kraju je odlučeno da za ključno mjesto člana Izvršnog komiteta Kominterne ne bude kandidiran ni jedan od vodećih rivala, već je na sastanku delegacije KPJ od 14. kolovoza 1935. jednoglasno istaknuta kandidatura Josipa Broza za člana Izvršnog komiteta, a Milana Gorkića za zamjenika člana. Iz Sekretarijata odmah je uslijedio odgovor, te je predstavnik KPJ pri Izvršnom komitetu Kominterne Vladimir Ćopić dobio zadatak da se candidature promijene. Novi sastanak delegacije sazvaio je 19. kolovoza na kojem je opet jednoglasno za člana Izvršnog komiteta kandidiran Gorkić, a za zamjenika člana Josip Broz. Za neposluh je kažnjena cijela KPJ tako da u novom Izvršnom komitetu nije dobila ni jedno punopravno mjesto; Gorkić je izabran samo za zamjenika člana Izvršnog komiteta, a Broz uopće nije izabran. Na sastanku rukovodećeg aktiva KPJ koji se održao u Moskvi 21. kolovoza 1935. prihvaćeni su bili zahtjevi Tita i Ćopića da se vrate u zemlju na rad. Nakon što su se suglasila nadležna tijela Kominterne, CK KPJ je izvršio raspored, prema kojemu obojica odlaze na rad u Zemaljski biro CK KPJ (Zembilj), koji je imao ilegalno sjedište u Zagrebu. Ćopić bi bio opći politički rukovodilac Zembilja, a Tito predstavnik CK odgovoran za rukovođenje svim poslovima u Hrvatskoj. Zbog provale, kojoj je u središtu bio Zemaljski biro, Zembilj odlazak Tita i Ćopića je

morao biti odgođen. Čopića je odgoda zatekla u Beču, gdje je ostao na radu u Centralnom komitetu, a Tito je sadržan u Moskvi, gdje je gotovo punih godinu dana čekao poziv da krene u ilegalni rad u zemlju.¹²

4.2. Drugi boravak u Moskvi

Ostavši bez ikakve materijalne pomoći, Tito se nekoliko puta pismima obraćao Wilhelmu, moleći ga da se pitanje njihova odlaska u zemlju što prije riješi. Kako odobrenje nije stizalo, odlučio je otići u zemlju na svoju ruku. Donijeti takvu odluku bez odobrenja Kominterne, bio je vrlo riskantan potez, štoviše jedan od riskantnijih u Titovoj političkoj karijeri. Broz je znao da će mu u zemlji biti lakše priskrbiti financiranje partijskih djelatnosti. Ali glavni argument njegova odlučivanja da pođe u zemlju bilo je uvjerenje da će iz zagrebačke ilegale znatno uspješnije voditi partijsku organizaciju nego iz pariške otuđenosti. Bio je siguran da će s njegovim povratkom u zemlju partijska organizacija živnuti, što je moglo pozitivno djelovati u odlučivanju o budućnosti KPJ, pa i o Titovoj karijeri. Tako Tito iz Pariza stiže u Zagreb. 1. travnja pismom se ponovno javlja Dimitrovu u Moskvu. U pismu govori kako su u zemlji usprkos svim teškoćama njihov rad i autoritet partije porasli. U daljnjem tekstu pisma iznosi kriterije po kojima će djelovati i nabraja poslove koje namjerava obaviti. Smatrao je da bi pri formiranju novog rukovodstva prioritet trebali imati ljudi koji žive i partijski rade u zemlji. Pisma koja je Tito poslao ipak su imala učinak, te nakon dva i pol mjeseca Titu stiže poziv da dođe u Moskvu. Tijekom ta dva i pol mjeseca Tito se ponovno pokazao kao odličan organizator i time učvrstio svoj autoritet u organizacijama KPJ u zemlji. 20. kolovoza dobio je vizu, a 23. kreće prema Moskvi u koju stiže 25. kolovoza 1938. godine. Stigavši u Moskvu opet je bio smješten u hotel Lux. Boravak u Moskvi započeo mu je saslušanjem o njegovoj pritvorenoj supruzi Johanni i pisanjem šest opširnih izvještaja. Nakon tih tekstova morao je još svojeručno napisati dvije izjave: prvu, pod naslovom „Moj odnos sa osobama koje su raskrinkane kao saboteri i neprijatelji naše partije“ i drugu, pod naslovom „Po pitanju moje bivše žene Lusi“. Ključna sjednica Sekretarijata Izvršnog komiteta Kominterne na kojoj su formulirane načelne odluke o KPJ održana je 17. rujna 1938. Sjednica je imala jednu točku dnevnog reda- „Predmet – KP Jugoslavije, Referent – drug Valter“. Sastanak je zaključen odlukom da se sastavljanje prijedloga rezolucije dodijeli komisiji sastavljenoj od drugova Manuilskog, Kusinena, Moskvina i Valtera, uz eventualno sudjelovanje

¹² Goldstein, Tito, 101-109. str.

drugova iz Sekretarijata, druga Piecka i Kadrovskog odijeljenja. Dimitrov je u studenom primio Tita na razgovor iako je još uvijek bio u nedoumicama o vodećem čovjeku KPJ. Dmitrij Manuilski koji je bio predstavnik Centralnog komiteta Svesavezne komunističke partije u Političkom sekretarijatu Kominterne, smatrao je da je Broz zajedno s Gorkićem kriv za stradanje ekspedicije s brodom „La Corse“, te je zbog toga smatrao da ga se treba kazniti, a nikako postaviti na najodgovorniji položaj u KPJ. Za to vrijeme Tito i Čopić su prevodili *Historiju SKP(b)*. Na zahtjev Izvršnog komiteta Kominterne Broz u listopadu piše karakteristiku o Vladimiru Čopiću, u kojoj daje pozitivno mišljenje o njemu. Situacija nakon pada Ježova, ali i zatvaranja Moskvina, olakšala je Dimitrovu da pitanje Tita i KPJ uzme u svoje ruke. 30. prosinca 1938. Dimitrov je održao sastanak s Titom u prisutnosti njegova protivnika Belova i Stele Blagojeve. Na tom sastanku Titu se dao rok od tri mjeseca da ispuni sve zadatke koje je dobio, a zatim da se vrati u Moskvu i podnese izvještaj. Zapisnik je bio vrlo dugačak, imao je gotovo 10 stranica tipkopisom i nije objavljen u Prilozima Titovih *Sabranih djela*. Na letećoj sjednici Političkog sekretarijata 5. siječnja 1939., odlučeno je usvojiti Rezoluciju o radu među omladinom u Jugoslaviji. Dva dana poslije te sjednice, Dimitrovu stiže pismo od Manuilskog naslovljeno kao „Predlog“. Taj tekst ponovno je odgodio Titov odlazak iz Moskve. Za razliku od sličnih slučajeva u kojima je Tito bio iznimno strpljiv, ovaj put je postao nervozniji i izgubio je strpljenje. Te piše pismo Dimitrovu gdje ga moli da se ubrza njegov odlazak u zemlju. Čini se da je pismo potaknulo Dimitrova da brzo djeluje. Tako Tito 20. siječnja dobija papire za put i obećani novac za Partiju i 24. siječnja putuje, s putovnicom na ime inženjera Johna Karlssona¹³. Na putu iz Moskve za Zagreb Tito se oko mjesec dana zadržao u Parizu. Tu je obavio sve što je bilo potrebno za potpuno preseljenje Centralnog komiteta iz Pariza u Zagreb. Zatim je vlakom iz Pariza preko Švicarske i Italije i brodom preko Venecije stigao u zemlju. Prvi njegov korak nakon povratka u zemlju bio je priprema i sazivanje Privremenog rukovodstva u sedmeročlanom sastavu koji mu je u Moskvi odobrio Dimitrov. U travnju i svibnju Broz se najviše posvetio pripremama za Zemaljsko savjetovanje KPJ, koje se održalo 9. i 10. lipnja u Tacenu pod Šmarnom gorom. Time je Tito ispunio jedan od glavnih zahtjeva Kominterne koji mu je rekao Dimitrov na sastanku 30. prosinca 1938. u Moskvi. Deset dana nakon održavanja Zemaljskog savjetovanja KPJ, Tito šalje pismo Dimitrovu u kojemu ga obavještava kako je izvršio gotovo sve

¹³ Goldstein, Tito, 153–168. str.

zadatke koje su mu dali. Te je napomenuo kako bi trebao završiti još neke poslove u zemlji pa da će tek nakon toga doći u Moskvu¹⁴.

4.3. Treći boravak u Moskvi

Vijesti o moskovskim procesima i staljinskim čistkama stvarale su razočaranja među lijevim jugoslavenskim intelektualcima, ali nisu znatnije utjecale na raspoloženje same omladine i radništva. Sredinom srpnja 1939. godine Tito se iz Zagreba uputio prema Moskvi, na referiranje o zadacima što ih je preuzeo odlukom Sekretarijata Kominterne i osobno od Dimitrova. Iz sigurnosnih razloga morao se tri tjedna zadržati na Sušaku, u Njivicama na otoku Krku i u Crikvenici. Tijekom svog boravka na Krku i Crikvenici nije gubio vrijeme, nego je održavao sastanke s aktivistima KP iz toga kraja i obavljao potrebnu korespondenciju. Oko 10. kolovoza preko Italije stiže u Pariz. Opet je morao čekati vizu za ulazak u SSSR, ali ovaj put to je trajalo samo desetak dana. Iz Francuske kreće za Lenjingrad 25. kolovoza sa poluteretnim brodom „Sibir“. 2. rujna stiže u Moskvu, gdje je i treći put smješten u hotel Lux. Odmah po dolasku piše opširan izvještaj generalnom sekretaru Kominterne Dimitrovu o ispunjenim zadacima koji su mu bili naloženi, a zatim piše još opširniji izvještaj Izvršnom komitetu Kominterne pod naslovom: Situacija u Jugoslaviji, Komunistička partija Jugoslavije i njeni predstojeći zadaci. O njegovim izvještajima Kominterna je raspravljala tijekom listopada i studenoga pa je 23. studenoga 1939. donijela odluku s kojom prima na znanje izvještaj druga Valtera o radu KPJ te ukazuje kako je partijsko rukovodstvo svojim radom uspjelo steći povjerenje članstva. Nakon više od dvije godine iščekivanja Tito dobiva čvrsti mandat da rukovodi Komunističkom partijom Jugoslavije. Istovremeno to je bila potvrda i njegovu Centralnom komitetu, koji je izrastao iz Privremenog rukovodstva što ga je odobrila Kominterna. Upravo u to vrijeme započeo je Drugi svjetski rat. Kao i tijekom prijašnjih boravaka Tita u Moskvi, tako se i ovoga puta Tito našao u neprilikama, iako kudikamo manjim nego prijašnjih godina. Naime pred Kontrolnom komisijom Kominterne morao je odgovarati na optužbe da je u njegovu prijevodu *Historije SKP(b)-a* nađeno nekoliko odlomaka koji su imali „trockistički prizvuk“. Usprkos tim optužbama Tito se pred komisijom poprilično lako obranio. S druge strane ozbiljna neprilika za Tita bio je dolazak Petka Miletića u Moskvu. Otpušten iz zatvora Miletić se uz pomoć svojih pristaša domogao dobro krivotvorene putovnice s kojom je u jesen 1939. stigao u Moskvu. Jedan od šefova u Kadrovskoj službi

¹⁴ Goldstein, Tito, 169-173. str.

Kominterne, Titov protivnik Aleksandar Belov, omogućio je Petku svakodnevni pristup u Kominterninu uredsku zgradu, što je ovaj iskoristio za ogovaranje Tita i njegovog Centralnog komiteta. To je suzbijeno time što je Milovan Đilas, preko pariške veze poslao Kominterni istražne zapisnike iz procesa Petku Miletiću 1932. godine. Iz tih zapisnika vidljivo je da se Petko, dosta loše držao pred istražiteljima. Prije odlaska iz Moskve Broz je sudjelovao na sjednici Sekretarijata Kominterne na kojoj mu je potvrđen mandat, a zatim je 26. studenoga 1939. krenuo za Odesu i brodom za Istanbul. Tu se morao neočekivano zadržati puna tri mjeseca, zbog nastalih komplikacija s grčkim i bugarskim tranzitnim vizama i još brojnim drugim problemima. Napoljetku je 15. ožujka stigao na zagrebački kolodvor. Odmah po dolasku sazvaio je sjednicu Centralnog komiteta KPJ. Uvodno podnio je opširan izvještaj o rezultatima svog boravka u Moskvi, a zatim je saslušao informacije o općoj situaciji i radu partije za vrijeme njegova izbjivanja iz zemlje. Glavni zaključak sastanka bio je da se za vrijeme proljeća i ljeta održe konferencije KP Hrvatske, KP Slovenije, pokrajinske konferencije KP za Srbiju, Vojvodinu, Bosnu, Crnu Goru, Makedoniju, Kosovo i Dalmaciju, kao i priprema za veliku Zemaljsku konferenciju ili Kongres KPJ 1940. godine. Na spomenutom sastanku Centralnog komiteta suradnici su Titu podnijeli izvještaj o financijskom stanju Partije, iz kojeg je bilo jasno da su se prihodi povećali. Bio je to jako dobar put prema financijskom osamostaljenju. Tito i Partija pokazali su se kao sposobni poduzetnici. Pokrenuli su brojne časopise, primjerice *Radnički tjednik* u Zagrebu, mjesečnik *30 dana*, Lenjinov spis *Imperijalizam*, koji je nakraju cenzura zabranila. Tito je tada, bio izrazito ponosan što je uspio KP osamostaliti od Moskve, što je ojačalo njegovu, ali i političku samosvijest njegovih sljedbenika¹⁵.

5. Rađanje državnika

5.1. Sporazum Tito – Šubašić

Tito se iz Barija uputio prema Visu na koji je stigao nakon šest sati plovidbe. Zatim je autom odveden u unutrašnjost otoka, do sela Borovik, gdje je zajedno sa Vrhovnim štabom bio smješten u jednoj kući. Kako je postojala opasnost od potencijalnog njemačkog napada Tito i štab premješteni su na mjesto koje je bilo sigurno od avionskih bombi, u pećinu Orlovicu. Za to vrijeme osnovan je bio Kabinet Vrhovnog komandanta, čime se nastojalo odgovoriti na sve više obaveza koje su se postavljale pred Tita i suradnike. Od tada borci Pratećeg bataljona više se nisu

¹⁵ Godlstein, Tito, 177-182. str.

direktno obraćali vrhovnom komandantu, već šefu kabineta. Osobno za Tita ta je situacija bila dvosmislena: s jedne strane mu je rasla samosvijest, te se iz gerilskog vođe pretvarao u državnika, dok je s druge strane više nego ikad ovisio o stranoj vojnoj sili, odnosno o Britancima. Potkraj kolovoza kada je opasnost od njemačkog napada praktički nestala, Tito i Vrhovni štab preselili su se u grad Vis, gdje je Broz boravio gotovo mjesec dana. Kako je Vis, uz Lastovo i još neke udaljenije otoke, ostao izvan domašaja njemačke ofenzive, postao je glavna pomorska i zračna baza za oslobađanje susjednih otoka, dalmatinske obale i čitave zemlje. Također, kako je Vis postao privremeno sjedište Vrhovnog štaba i AVNOJ-a, s njega su se morali rješavati politički odnosi s kraljevskom Vladom u izbjeglištvu. Tako je tada glavni saveznički predstavnik pri Vrhovnom štabu Britanski brigadir Fitzroy Maclean, predložio Titu da se na otoku stacioniraju dvije brigade koje će braniti otok od eventualnog njemačkog napada. Partizani su odmah dali jednu brigadu, dok dolazak britanske brigade nije bilo lako postići, s obzirom da su one bile angažirane diljem Sredozemlja pa je naknadno stiglo pola brigade komandosa. Suradnja Britanaca i NOVJ-a intenzivirala se nakon kapitulacije Italije, kada je preko Barija počelo pristizati oružje, vojna oprema i druga pomoć. Vrhovni štab je u siječnju 1944. godine odobrio stacioniranje 150 britanskih vojnika na Visu. Također je dogovoreno da britansko zrakoplovstvo obučava pilote i pomoćno osoblje NOVJ-a i da im potom ustupi avione. Za Brozova boravka na Visu započelo je i formalno dogovaranje o poslijeratnom ustroju Jugoslavije. Nešto kasnije u proljeće 1944., da bi ostala u diplomatskoj igri, izbjeglička vlada se morala javno odreći Mihailovića. Britanci su znali da odbacivanjem Mihailovića pada i velikosrpski koncept uređenja poslijeratne Jugoslavije. Za mandatara nove kraljevske vlade imenovan je nekadašnji ban Banovine Hrvatske Ivan Šubašić, koji je po mnogo čemu bio po volji američke, a posebno britanske politike. Saveznici su smatrali da tim izborom ojačavaju demokratsku komponentu u političkom životu poslijeratne Jugoslavije. Odmah po ponovnom dolasku Tita na Vis, britanska je vlada pokrenula inicijativu da se sastane sa Šubašićem. Prije Šubašićeva dolaska NKOJ se sastao i potvrdio odluke Drugog zasjedanja AVNOJ-a. Izabrana je delegacija u kojoj su, osim Tita, bili i Kardelj, Bakarić i Josip Smodlaka. U delegaciji Tito je imao glavnu riječ i zapravo je odlučivao o svemu. Uz Šubašića je stalno bio prisutan i britanski ambasador pri jugoslavenskoj vladi Ralph Stevenson. Šubašić je Titu ponudio mjesto ministra vojske u kraljevskoj vladi, jer su mu to predložili Britanci. Taj prijedlog je odmah odbijen, a daljnji pregovori su okončani tzv. Prvim sporazumom Tito – Šubašić. Tu se zapravo radilo o kompromisu: Šubašić je u ime izbjegličke

vlade morao priznati odluke Drugog zasjedanja AVNOJ-a- prihvatio je federativno uređenje Jugoslavije, odao priznanje NOVJ-u pod Titovim vodstvom, NKOJ i Kraljevska vlada obvezali su se da rade na formiranju zajedničke vlade, ali do toga nije došlo. Dogovoreno je da se do konačnog oslobođenja Jugoslavije ne pokreće pitanje poslijeratnog državnog uređenja. Kad se s vremenom pročulo da je potpisan sporazum Tito - Šubašić, u redovima NOP-a bilo je nerazumijevanja i prigovaranja Titu¹⁶.

5.2. Sastanak sa Churchillom

Nakon sklopljenih dogovora na Visu Britanci nisu htjeli izgubiti inicijativu. Svoj pritisak na Tita dodatno su bili ojačali pozivom na daljnje pregovore. Međutim odlučeno je da Tito ipak odbije poziv, zbog toga što predstavnici NKOJ-a nisu htjeli da u pregovorima sudjeluje Šubašić. Titova odluka da ne dođe na pregovore izazvala je buru u britanskim političkim krugovima. Stoga je Tito dvadesetak dana kasnije, ipak odlučio prihvatiti poziv Maitland Wilsona. Dodatni motiv odlaska bio mu je i taj da bi se u Italiji mogao susresti sa Churchillom. No njegov odlazak ipak se odužio pa je Tito odletio tek 6. kolovoza¹⁷. Nakon kratkog obilaska Italije, Tito dolazi u Napulj, gdje se 12. kolovoza sastaje s predsjednikom engleske vlade Winstonom Churchillom. Sastanak se održao u vili bivše kraljice Viktorije i bio je to važan početak međunarodnih susreta koji su Titu donijeli ugled i izuzetan međunarodni položaj. Osnovna stvar oko koje su se vodili razgovori bilo je pitanje kralja Petra. Churchill je pitao Tita želi li se sastati s kraljem Petrom, no Broz se odmah pozvao na odluke AVNOJ-a o zabrani povratka kralja, ističući kako je kralj nepopularan zbog svojih postupaka za vrijeme rata. Razgovor se nastavio dalje na odnose između Jugoslavije i Bugarske. Na kraju sastanka predstavnik Foreign Officea dodao je kako bi bilo dobro da se Tito javno izjasni o ciljevima svoje vlade, odnosno kako ona ne želi da se uvede komunizam te da će se održati slobodni izbori. Nakon razgovora Churchill je Tita odveo u njegovu radnu sobu, gdje mu je na mapi pokazao razvoj operacija na savezničkim frontovima. U čast Titu tog dana priređen je svečani domjenak, na kome su izmjenjene zdravice¹⁸. Churchill je Tita pozdravio kao „vođu jugoslavenskih naroda u njihovoj borbi za oslobođenje zemlje“, a zatim mu je izdijelio komplimente. Također je rekao da Tito nije samo veliki vojskovođa, već je i državnik sjajnog karaktera. Samo dva dana nakon povratka iz Italije na Vis Tito je objavio deklaraciju u kojoj je

¹⁶ Goldstein, Tito, 329-334. str.

¹⁷ Goldstein, Tito, 335. str.

¹⁸ Dedijer, Novi prilozi za biografiju Josipa Broza Tita, 378-379. str.

navedeno kako je „oslobodilačka borba naroda Jugoslavije narodna i demokratska“ te kako joj je jedini cilj borba protiv okupatora i njihovih sluga i stvaranje demokratske Jugoslavije, a ne komunističke tvrđave. Reakcija članova u KP u zemlji bile su nepovoljnije nego nakon potpisivanja sporazuma sa Šubašićem. Naime, Tito je Churchillu obećao da neće uvoditi komunizam u zemlju, ali je tim obećanjem zapravo blokirao svaku mogućnost da Britanci ostvare neki napredniji utjecaj na jugoslavenskom prostoru. Zapravo je dodatno oslabio svoje protivnike na jugoslavenskoj političkoj sceni, jer ih je oslobodio britanske podrške¹⁹.

5.3. Izgradnja socijalističke države

Otkako je sporazum Tito-Šubašić bio skopljen, Britanci su tražili da se taj dogovor razradi i nadogradi. Zbog toga je Tito nekoliko mjeseci izbjegavao susret i pregovore sa Šubašićem. Tako je nova runda pregovora dogovorena tek kada je Tito zasjeo na vlast u Beogradu. Iako su razgovori tekli u najsrdačnijem tonu ipak nije sve išlo tako glatko: glavni problem bila je uloga kralja Petra II. u formiranju vlade, jer je prema nekim pravnim vjerovanjima upravo on trebao imenovati premijera. Iako je bilo jasno da Titu ta funkcija nije mogla nikako izmaknuti, on ju nije bio spreman prihvatiti iz kraljevih ruku. Stoga je pronađeno rješenje o uspostavi namjesništva koje je postojalo i kada je kralj bio maloljetan. Dogovoreno je da se kralju imenuje trojica regenata. Taj čin označio je kraj bilo kakvih kombinacija za preuzimanje vlasti i poniženje za kralja, koji više nije bio maloljetan. Zbog takvih postupaka Tita odnosi s Britancima bili su znatno pogoršani, a i sam Staljin nije bio zadovoljan što Tito izgurava monarhiju s političke scene, pa je pozvao Tita i Šubašića na dogovor u Moskvu. Tako je novi dogovor sa Šubašićem uslijedio početkom prosinca 1944. No njime nije ništa bitno bilo promijenjeno, već su samo prethodne odluke bile dodatno razrađene. U to je vrijeme Tito već odlučivao o nijansama državnopravnog ustrojstva zemlje, pošto je u Jajcu odlučeno da Jugoslavija bude federativna republika sa šest jedinica. Uspostavu namjesništva nad samim sobom i daljnje dogovore o njemu, a bez njega samoga, kralj Petar II. je shvatio kao „tihu abdikaciju“. To ga je navelo da 11. siječnja 1945. godine otkaže povjerenje Ivanu Šubašiću i time izvede salonski državni udar. Kako su taj potez osudile i britanska i sovjetska politika kralj Petar II. ubrzo je shvatio da je pogriješio pa je potpisao dokument u kojemu je navedeno da svoje ovlasti prenosi na namjesništvo. Naime

¹⁹ Goldstein, Tito, 336-338. str.

time što je potpisao ukaz o namjesništvu kralj je samo pomogao Titu jer su time uklonjene sve formalne prepreke za formiranje Privremene vlade Demokratske Federativne Jugoslavije. Ona je osnovana početkom ožujka, kao koalicijska vlada, sastavljena od predstavnika NKOJ-a i predstavnika kraljevske vlade. Funkcije su podijeljene na sljedeći način: Tito je postao premijer i ministar obrane, Šubašić je imenovan ministrom vanjskih poslova, a u Vladu su ušli i predstavnici građanskih stranaka koje su slijedile politiku Narodnooslobodilačkog pokreta. Znajući da osvajanje vlasti tek slijedi, Tito je u novim mirnodopskim okolnostima krenuo u pridobivanje simpatija naroda, a osobito mu je bilo važno da dva najveća grada Zagreb i Beograd, kao i dvije najveće nacije Hrvate i Srbe ima uza se. Na savezničkoj konferenciji u Jalti u veljači 1945. Churchill je preporučio Staljinu da se stave dva amandmana na sporazume između Tita i Šubašića. Na tu preporuku Tito je reagirao negativno, iznoseći kako odluke donesene na Jalti predstavljaju pravi kriminal za Jugoslaviju. No ipak kad je u Beogradu održano treće zasjedanje AVNOJ-a, Tito je prihvatio diktat iz Jalte, jer se situacija i dalje razvijala njemu u korist. Na trećem zasjedanju AVNOJ-a izabrani su članovi Predsjedništva i odbora. Usvojena je odluka o pravima Jugoslavije na teritorije koji su nakon 1918. priključeni Italiji. Ozakonjena je i Povelja Ujedinjenih naroda i Statut suda međunarodnog prava, čime je nova Jugoslavija postala i dio međunarodne zajednice, u svemu tome Tito je kao predsjednik Vlade bio ključna figura zasjedanja. Donesen je i niz zakona kojima su pokrenute agrarna reforma i kolonizacija. U ljeto 1945. godine počele su pripreme za izbore za Ustavotvornu skupštinu, kao ključnu fazu uspostave apsolutne vlasti. Parole koje su Tito i sljedbenici isticali bile su u načelu, demokratske. Propaganda je tada sugerirala da Tito simbolizira „republiku“ kao i progres zbog toga što su po prvi puta u Jugoslaviji mogle glasati žene²⁰.

5.4. Učvršćivanje autoritarne vlasti

Na Titov zahtjev Narodna skupština je raspisala izbore za Ustavotvornu skupštinu koji su se trebali održati u studenom 1945. Kao nositelj liste Narodne fronte, Tito se osobno angažirao u kampanji. U javnim obraćanjima je najavljivao kako će izbori biti slobodni i demokratski, međutim demokratičnost izbora bila je samo prikrivena. On je zapravo govorio svakome ono što je taj želio čuti. Također je bilo jasno da KP ne namjerava ispustiti vlast iz ruku. Na izborima se glasovima manipuliralo. Naime glasalo se kuglicama, koje je izborna komisija bez ikakvih

²⁰ Goldstein, Tito, 384-390. str.

sankcija mogla prebacivati iz kutije u kutiju. Upravo zbog takvog načina glasanja glasačima se nije mogla jamčiti tajnost glasanja, što je bio razlog zbog kojega mnogi uopće nisu ni izašli na glasanje. Prvo zasjedanje Ustavotvorne skupštine održano je 29. studenog 1945. Na njemu je prihvaćena Deklaracija o proglašenju Federativne Narodne Republike Jugoslavije kao savezne narodne države republikanskog oblika, čime je monarhija definitivno bila ukinuta. Slijedeći proceduru, Tito je 31. siječnja 1946. na zajedničkoj sjednici obaju domova Ustavotvorne skupštine podnio ostavku vlade i dobio mandat za sastav nove. Istoga dana proglašen je novi Ustav. Tekst ustava prividno se zasnivao na vladavini prava, ali je zapravo bio dio organizirana samovlašća. Narodna fronta već je u tom tekstu određena kao najšira politička organizacija, a de facto se radilo o krinki koja je omogućavala jednopartijsku vlast KP. Obnašajući sve najviše funkcije u državi Tito je bio apsolutni gospodar i kontrolor svih ključnih procesa. Vojne je poslove posve centralizirao, ukinuvši glavne štabove Hrvatske i Slovenije. Tito je u svemu tome bio ne samo prva i nedodirljiva figura, nego i jedina učinkovito djelujuća državna politička i partijska institucija. I u doba Staljinizma, do 1950., ali i u prvih 20-25 godina mirnodopske vlasti, Tito je pod kontrolom imao sve važne poluge vlasti- vojsku, partiju i obavještajne službe i želio je znati sve o njima u detalje. Općepoznato je bilo da je sam Broz određivao jugoslavenskog ambasadora u Moskvi, te da mu se tu nitko nije smio miješati. Do 1950. njegova bi se vlast mogla nazvati totalitarnom. Broz i nomenklatura oko njega u velikoj su mjeri tih godina kontrolirali javni i kulturni život, ograničavali slobode i onemogućavali inicijativu građana. Tako da je usitinu sustav koji je bio ustrojen u prvih pet godina njegove vladavine bio totalitarizam odnosno staljinizam, ali je ipak bilo razlika: npr. u Jugoslaviji nije bilo staljinističkih pogubljenja, kakvi su organizirani u svim zemljama tzv. narodnih demokracija. Od 1950., otkako su počele reforme i postupna liberalizacija, njegova se vlast može nazvati autokratskom i autoritarnom, jer je i dalje on imao praktički ničim ograničavanu vlast, ali su se u nekim oblastima društvenog života stvarali značajni prostori slobode. Ideja federativne republike, koju su partizani tijekom rata često propagirali kao svoj cilj, bila je izigrana. Bilo je to posve u duhu sustava koji je diktirala centralistički ustrojena KP, s jednim čovjekom na čelu male skupine ljudi što je odlučivalo o svim bitnim pitanjima. Kao predsjednik savezne vlade Tito u pravilu nije dolazio na njezine sjednice, već je njome predsjedavao Kardelj ili neki drugi potpredsjednik. Neposredno nakon rata i poslije Tito je inzistirao, barem na riječima, na umjerenoj federalizaciji. Govorio je kako oni stvaraju jednu državu- Jugoslaviju. Potkraj rata odbio je da prijestolnica nove Jugoslavije bude

negdje u Bosni i Hercegovini i inzistirao je da to bude Beograd. Na temelju svojih ideja kako bi zapravo trebala izgledati provedba parole bratstva i jedinstva smatrao je da Beograd treba zaista postati glavni grad svih Jugoslavena.

Provedbom nacionalizacije i široke agrarne reforme te stvaranjem represivnog aparata okončana je bila prva faza izgradnje socijalističkog društvenog sustava. Zapravo ono što je SSSR-u, tada velikom uzoru jugoslavenskih komunista, trebalo više godina, u Jugoslaviji je to okončano u godinu-dvije. Brzo i uspješno ostvarivanje projekta bilo je moguće zbog više čimbenika, a najvažniji je bio Tito, kao ključna osoba nove nomenklature, kojega je pretežni dio javnosti identificirao s režimom, a režim s državom. Titova karizma pomagala je režimu da podrška u narodu bude još veća. No ipak, ispod maske izgradnje novoga i zadovoljnijega društva bilo je i puno onih koji su bili krajnje nezadovoljni- bilo da su bili proganjeni, obespravljeni i razbaštinjeni, ili su izgubili nekoga svoga zahvaljujući režimskoj represiji. Unatoč tom nezadovoljsku određenog dijela naroda ipak je i dalje postojala nada da će se gospodarsko i društveno stanje poboljšati. Od 1946. godine počinju se organizirati „omladinske radne akcije“, za koje je Tito osobno smatrao da je njihovo odgojno i političko značenje važnije od bilo čega drugoga. Radilo se o dobrovoljnom radu omladine na obnovi uništene ili izgradnji nove infrastrukture, prije svega cesta i pruga. Već od prvih poslijeratnih godina javnost je primjećivala da se Tito bolje snalazio i da mu se ujedno bilo draže baviti vanjskom nego unutarnjom politikom. On je zapravo bio ključna osoba u izgradnji novih međunarodnih odnosa. Broz je tijekom godina također pokazivao veliki interes da se Albanija privuče pod okrilje Jugoslavije. Te od početka 1944. godine takve poteze poduzima posve otvoreno. Raspravljalo se o tome da Albanija praktički postane sedma jugoslavenska republika. Po obrascu vrlo sličnom jugoslavensko-albanskom trebalo je regulirati i odnose između Jugoslavije i Bugarske. Već od jeseni 1944. ozbiljno se razmatrala inicijativa o ujedinjenu dviju država, odnosno o proširenju jugoslavenske federacije. Jugoslavija je i do pred kraj Drugog svjetskog rata imala vrlo dobre odnose sa Zapadom. Međutim kako je rat odmicao kraju odnosi su brzo zahladili, ponajviše zbog toga što su se Saveznici počeli prepoznavati kao poslijeratni suparnici, a od svibnja 1945. i zbog napetosti na liniji razgraničenja prema Italiji, donekle i prema Austriji. Tito također svoje dobre odnose koje je imao s Istokom nije krio. Jugoslavija je tako prvih poratnih godina (najviše 1947. godine), i po unutarnjem razvoju, i po vanjskopolitičkoj poziciji, svrstana na radikalno krilo u istočnom bloku. 1947. godine Savezna skupština donijela je prvi petogodišnji plan razvoja. Bila

je to petoljetka prema sovjetskom uzoru, punim imenom nazvana Zakon o petogodišnjem planu razvitka narodne privrede FNRJ u godinama 1947. – 1951. Činjenica da se petogodišnji plan početkom 1950-ih morao transformirati u šestogodišnji, ne bi li barem djelomično bio realiziran, stvorila je sumnju je li uopće to dobro rješenje²¹.

²¹ Goldstein, Tito, 413-429. str.

Zaključak

Josip Broz Tito bio je primjer političara koji se uspio iz gerilskog vođe svojim predanim radom transformirati u moćnog državnika, što je značajno utjecalo na političku scenu Jugoslavije u poslijeratnom vremenu. Dogovorima poput onog sa Šubašićem i sastankom sa Churchillom Tito je uspio osigurati međunarodno priznanje svoje vlasti, ali i pokazati svoju sposobnost balansiranja između različitih političkih interesa, pri čemu je zadržao ključnu ulogu u oblikovanju nove Jugoslavije.

Titova suradnja s Britancima, unatoč brojnim izazovima, bila je ključan faktor za stjecanje međunarodnog ugleda i priznanja njegove vlasti, no istovremeno je otvorila pitanje o budućem uređenju zemlje. Možemo reći kako je njegov uspon na vlast bio obilježen autoritarnim metodama i centralizacijom moći, čime je postavio temelje socijalističkog sustava koji će dominirati Jugoslavijom narednih desetljeća.

Izgradnja socijalističke države bila je brza i efikasna, upravo zbog podrške širokih masa, ali je iza sebe ostavila i mnoge nezadovoljne građane. No ipak, Titova karizma i sposobnost vođenja države omogućili su mu da konsolidira vlast i stvori novu Jugoslaviju, u kojoj bi on, uz svoju partiju imao ključnu ulogu u svim političkim i društvenim procesima.

U konačnici Titova era predstavlja značajnu i složenu fazu u povijesti Jugoslavije, a njegov stil vladanja i politička strategija ostaju predmet dubokog proučavanja i analize.

Popis literature

1. Goldstein, Ivo, Godlstein, Slavko. *Tito*. Zagreb: Profil, 2015.
2. Simić, Pero, Despot, Zvonimir. *Tito: Jedna biografija*. Zagreb: Despot infinitus, 2017.
3. Pirjevec, Jože. *Tito i drugovi*. Zagreb: Mozaik knjiga, 2012.
4. Simić, Pero. *Tito: fenomen stoljeća*. Zagreb: Večernji list, 2009.
5. Dedijer, Vladimir. *Novi prilozi za biografiju Josipa Broza Tita*. Sv.1. Zagreb: Mladost, 1980.
6. Simić, Pero. *Broz protiv Tita: kako je doista počeo raspad Jugoslavije*. Zagreb: Despot infinitus, 2015.